

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора Легенчука Сергія Федоровича
на дисертаційну роботу Чміля Євгенія Леонідовича на тему:

«Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Сучасні тенденції європейської інтеграції, глобальні орієнтири сталого розвитку і системна цифровізація діяльності підприємств докорінно змінюють логіку управління інноваційним розвитком та зумовлюють необхідність трансформації обліково-аналітичного середовища суб'єктів господарської діяльності. Особливо важливим це є для підприємств аграрної сфери, специфіка функціонування яких в умовах воєнного стану вимагає не лише адаптації до безпрецедентних викликів і поточних ризиків, а активного впровадження наукомістких рішень, залучення міжнародних сталих інвестицій та імплементації європейських стандартів нефінансової звітності для відновлення й повоєнної відбудови галузі.

За цих обставин існуючі системи обліку та аналізу, зорієнтовані переважно на традиційні фінансові параметри інноваційної діяльності, потребують подальшого розвитку в частині ідентифікації та класифікації новітніх об'єктів інноваційної діяльності, операціоналізації міжнародних критеріїв екологічної безпеки, вартісного оцінювання цифрових активів та побудови багатовимірних моделей контролінгу сталого інноваційного розвитку. В той же час, незважаючи на очевидну значущість цих напрямів удосконалення обліково-аналітичних систем, у вітчизняній практиці та наукових публікаціях їх теоретико-методичне обґрунтування та прикладний інструментарій досі залишаються фрагментарно розробленими, що стримує темпи інноваційного оновлення аграрного сектору економіки.

З огляду на викладене, обрана тема дисертаційного дослідження Чміля Євгенія Леонідовича має високу актуальність, оскільки спрямована на обґрунтування теоретико-методичних положень та розробку практичних рекомендацій щодо формування обліково-аналітичного забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства на засадах сталості, цифровізації та гармонізації з європейськими стандартами звітності зі сталого розвитку.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами.

Актуальність і практичну цінність дисертаційної роботи Чміля Євгенія Леонідовича підтверджує її безпосередній зв'язок із науково-дослідними роботами кафедри фінансів, банківської справи та страхування та кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету:

– з ініціативними темами: «Фінансове та обліково-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку суб'єктів підприємницької діяльності» (№ державної реєстрації 0120U105082), у межах виконання якої досліджено гносеологію інновацій, визначено сучасні тренди інноваційного розвитку підприємств та напрями його аналізу; «Інформаційно-аналітичний сервіс управління підприємствами торгівлі в умовах цифрової трансформації економіки» (№ державної реєстрації 0121U114565), де автором обґрунтовано теоретико-методичні засади аналізу інноваційної діяльності підприємств в умовах цифровізації;

– з госпдоговірною темою «Моделювання інформаційної системи управління інноваційним розвитком підприємства» (№ державної реєстрації 0123U103526), де автором розроблено методичні рекомендації щодо формування облікової політики, спрямованої на інформаційне забезпечення управлінських рішень у сфері інноваційного розвитку підприємства на засадах сталості.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертаційна робота Є.Л. Чміля має чітко вибудовану логічну структуру, що відповідає вимогам змісту наукових праць, дозволяє послідовно та у повному обсязі викласти основні теоретичні й практичні результати проведеного дослідження. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, підтверджується відповідністю принципів положень дослідження поставленим меті та логіко-структурною узгодженістю авторських розробок і пропозицій.

Якісний аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про комплексне та системне вивчення автором основних проблемних питань у площині досліджуваної теми, а також про використання сучасного методологічного інструментарію для проведення досліджень у сфері обліку і оподаткування. Комплексний підхід автора до наукового пошуку, реалізований через поєднання використаних у роботі загальнонаукових і теоретичних методів (наукова абстракція, аналіз і синтез, історичний та еволюційний підходи, абстрактно-логічний та монографічний методи), спеціально-юридичних та лінгвістичних методів (термінологічний, компаративний та контент-аналіз), системно-структурних методів (класифікація, групування, систематизація, функціонально-структурний, системно-функціональний та комплексно-цільовий аналіз) та економіко-статистичних і математичних методів (статистичний, індексний та

багатокритеріальний аналіз), а також методів моделювання (процесне та структурно-логічне моделювання) та візуалізації даних (табличний та графічний методи) забезпечує високу репрезентативність емпіричних даних, логічну несуперечливість теоретичних узагальнень та належну достовірність сформульованих автором висновків.

Аргументація основних положень у дисертаційній роботі відрізняється чіткістю, цільовим характером та концептуальною узгодженістю результатів із загальною логікою наукового пошуку.

Достовірність наукових результатів, висновків і рекомендацій підтверджується опрацюванням нормативно-правових документів, що регулюють економічну діяльність підприємств аграрної сфери, результатів новітніх наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених з проблем обліково-аналітичного забезпечення управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання, монографій, наукових матеріалів фахових видань та науково-практичних конференцій.

Наукова новизна отриманих результатів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні концептуальних засад та розробленні методичних положень щодо формування обліково-аналітичного забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства на засадах сталості, цифровізації та євроінтеграції. Ознайомлення зі змістом дисертації та науковими працями здобувача дозволило визначити найбільш важливі положення, які характеризують наукову новизну. Так, автором удосконалено:

- механізм оцінювання інноваційних проєктів підприємств аграрного сектору, який через поєднання технічних критеріїв істотного внеску й принципу «не завдавати значної шкоди» (DNSH) інтегрує конкретні облікові метрики у систему первинного обліку, забезпечуючи узгодженість облікової класифікації проєктів із вимогами нефінансової звітності за CSRD (с. 84, с. 290);

- організаційно-методичні положення з формування облікової політики щодо сталого інноваційного розвитку підприємства, які через розширення плану рахунків багатовимірною аналітикою (за Таксономією ЄС, капіталами IIRC, циклами інновацій та ЦСР ООН), методику обліку витрат на дослідження і розробки та встановлення меж їх капіталізації за визначеними критеріями, що забезпечують формування диференційованих аналітичних звітів для стейкхолдерів з єдиної бази даних (с. 107-130, с. 291-296, с. 297-302);

- методичний підхід до облікового відображення цифрових активів на основі класифікаційної матриці за критеріями природи економічних вигод та наявності контролю, який деталізує облікову кваліфікацію та оцінку алгоритмів штучного інтелекту, баз даних, криптовалют, токенів, NFT і програмного забезпечення, забезпечуючи їх чітке розмежування між стандартами МСБО 38,

МСБО 2 та МСФЗ 9 для усунення методологічної невизначеності в обліку цифрових інновацій та достовірного відображення вартості інтелектуального капіталу у звітності (с. 136-156);

– методичні положення щодо формування звітних даних про інноваційну діяльність, які імплементують принцип наскрізної простежуваності інформації у визначених контурах архітектури інтегрованої системи звітності (фінансова, нефінансова, управлінська) та базуються на чотириблоковій структурі управлінських звітів (фінансово-економічний, науково-технологічний, екологічний та соціальний), що забезпечує розкриття процесу створення вартості відповідно до вимог Директиви CSRD і стандартів ESRS та уможливорює процедури багатокритеріального оцінювання ефективності інновацій (с. 166-180);

– організаційно-методичний підхід до формування системи контролінгу сталого інноваційного розвитку підприємства як самостійної управлінської функції, який на засадах циклу Демінга (Plan-Do-Check-Act) структурує функціональну архітектуру навколо шести взаємопов'язаних елементів з інтеграцією портфельної оптимізації за Таксономією ЄС, багатовимірної аналітики витрат, тривимірної оцінки відхилень і сценарного моделювання на основі інтегрального показника сталого розвитку та алгоритмізує контролінгові процедури в середовищі ERP/BI-систем, забезпечуючи замкненість управлінського циклу (с. 210-225, с. 303-311).

Подальшого розвитку в роботі набули концептуальне підґрунтя формування обліково-аналітичного забезпечення сталого інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору (с. 95-100), організаційно-функціональний підхід до побудови моделі чотирирівневої інформаційної архітектури управління сталим інноваційним розвитком підприємства (с. 226-243) та методичний підхід до багатовимірної оцінки ефективності інноваційних проєктів, який дозволяє визначити потенціал доступу підприємства до зеленого фінансування (с. 190-207).

Цікавим і важливим для трансформації облікової системи підприємств від моновимірної фінансової оцінки до тривимірної системи збалансованого оцінювання показників створення економічної, екологічної та соціальної вартості є авторський підхід до розбудови понятійно-термінологічного апарату дослідження, який базується на системній конвергенції традиційних дефініцій бухгалтерського обліку із новітніми категоріями цифрової економіки, концепцією сталого розвитку та європейськими вимогами до розкриття нефінансової інформації (с. 45-66).

Наведені наукові положення є вагомим внеском у розвиток теорії, організації та методики обліку, аналізу і контролінгу інноваційної діяльності та сприяють гармонізації вітчизняного облікового інструментарію підприємств аграрного сектору із сучасною європейською парадигмою сталого розвитку та практиками формування звітності зі сталого розвитку.

Теоретичне і практичне значення одержаних автором наукових результатів.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи визначається положеннями, що формують теоретико-методологічний базис дослідження і можуть бути впроваджені у діяльність економічних суб'єктів різних сфер національної економіки. Підтвердженням прикладної значимості рекомендацій здобувача, зокрема щодо оцінки ефективності інноваційних проєктів і формування розрізів обліково-аналітичної інформації для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень у сфері інноваційного розвитку, обліку цифрових активів та витрат на інноваційну діяльність відповідно до вимог МСБО 38 і таксономії ЄС, механізму оцінювання інноваційних проєктів за критеріями таксономії ЄС, інтегрованої управлінської звітності та системи контролінгу сталого інноваційного розвитку, є впровадження основних результатів дослідження:

– *на регіональному рівні* – у роботу Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної військової адміністрації регіону в межах розроблення Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2026 рік та Програми сприяння розвитку малого та середнього підприємництва у Харківській області на 2025-2027 роки (довідка № 06.01-14/2507 від 05.05.2026 р.);

– *на рівні підприємств* – у господарську діяльність Сільського фермерського господарства «ЛИПОВОГО» довідка № 53 від 10.12.2025 р.), ТОВ «ГРАНИТЗАПЧАСТЬ» (довідка № 05/03-27 від 05.03.2026 р.);

– *на рівні закладів вищої освіти* – в освітній процес кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету при викладанні навчальних дисциплін «Фінансовий облік», «Організація обліку і контролю», «Аналіз інвестиційної діяльності» (акт впровадження від 14.04.2026 р.).

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Кількість та обсяг публікацій, які відображають основний зміст дисертаційної роботи Є.Л. Чміля відповідають встановленим вимогам. Основні положення, висновки і результати, які складають новизну дослідження, опубліковані у 20 наукових працях, з яких: 1 стаття у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базі даних Scopus, 6 статей – у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, та 13 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Ознайомлення зі змістом наукових публікацій свідчить про повноту викладення і оприлюднення основних положень і результатів дослідження, що виносяться на захист. У публікаціях, підготовлених у співпраці з іншими науковцями, особистий внесок здобувача відповідає тематиці дослідження і

представлений у повному обсязі. За кількісними і якісними критеріями публікації здобувача відповідають встановленим нормативним вимогам до присудження ступеня доктора філософії.

Відповідність дисертації чинним вимогам.

Дисертація Чміля Євгенія Леонідовича виконана на належному фаховому рівні, її зміст повністю розкриває тему дослідження та відповідає профілю спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Робота має традиційну, логічно впорядковану структуру, що включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки. Зміст викладено у чіткій послідовності із дотриманням канонів наукового стилю, а формат подання результатів теоретичних і прикладних розробок забезпечує доступність сприйняття матеріалу та можливість їх практичного використання.

Оформлення дисертації відповідає положенням наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами). Усі структурні елементи та ілюстративний матеріал дисертації оформлено коректно, із дотриманням регламентованих правил та єдності стилістичного відображення інформації.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності.

У дисертації на тему «Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства», поданої до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» та наукових працях Чміля Євгенія Леонідовича, які відображають її результати, відсутній академічний плагіат, компіляції, фабрикації та фальсифікації. Використані положення, ідеї, напрацювання наукових результатів інших авторів мають відповідні коректні посилання на першоджерела.

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, слід звернути увагу на такі дискусійні положення та зауваження:

1. У п. 1.1 дисертації, досліджуючи складові інноваційного розвитку, автор цілком слушно використовує міжнародні індикатори та оцінює внесок агропромислового сектору у ВВП України, динаміку капітальних інвестицій та структурних показників інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, залишаючи поза увагою регіональні диспропорції та галузеву специфіку розподілу технологічних ресурсів. Для комплексного розуміння рівня інноваційної активності підприємств агробізнесу показники їх діяльності та розвитку доцільно було б доповнити статистичним матеріалом щодо забезпечення технологічної модернізації і структури впроваджених агропромисловими підприємствами інновацій, у т.ч. за територіальною ознакою.

Наявність такої інформації дозволила б порівняти показники України з найближчими європейськими сусідами та чіткіше визначити вектори найшвидшого відновлення аграрного сектору у повоєнний період;

2. Обґрунтовуючи концептуальне підґрунтя обліку інновацій здобувач акцентує увагу на необхідності синтезу трьох регуляторних контурів (МСФЗ, CSRD, IIRC) для подолання фундаментального протиріччя сучасних облікових систем в агросекторі. Водночас, наукова дискусія значно виграла б, якби автор детальніше окреслив межі компромісу між консервативним принципом обачності, що домінує в конвенційному бухгалтерському обліку, та прогресивними вимогами розкриття прогностної інформації про екологічні та соціальні ефекти сталих інновацій;

3. Розроблений автором розширений Робочий план рахунків для обліку сталого інноваційного розвитку аграрного підприємства, що базується на багатовимірному кодуванні за цілях Таксономії ЄС, капіталах IIRC та циклах інновацій (додаток Д, с. 291-296), є вагомим інструментальним рішенням. Проте, потребує уточнення рівень трудовитрат облікового персоналу та окреслення граничних меж раціональності ведення аналітичного обліку у подібних розрізах для підприємств агросектору, які відрізняються за обсягами діяльності;

4. Представлені у п. 2.3 дисертації поліпшені методичні положення щодо формування звітних даних на основі чотириблокової структури управлінських звітів (фінансово-економічний, науково-технологічний, екологічний і соціальний) (с. 157-180) забезпечують наскрізну узгодженість інформації. Разом з тим, слід було б детальніше визначити періодичність формування запропонованих звітів та регламенти їх подання менеджменту для прийняття оперативних рішень на контрольних точках реалізації інновацій;

5. Запропонований автором методичний підхід до багатовимірної оцінки ефективності інноваційних проєктів на основі чотирирівневої фільтрації (первинний фінансовий відбір, класифікація за критеріями Таксономії ЄС, оцінювання екологічних і соціальних ефектів за методологією життєвого циклу, моделювання інтегрального індексу сталості) (с. 190-200) є вагомим засобом забезпечення доступу вітчизняних підприємств до сталих інвестицій. Проте, оскільки монетизація екологічних та соціальних ефектів в агробізнесі є дискусійною та складною процедурою, у дослідженні доцільно було б надати більш конкретні рекомендації щодо мінімізації суб'єктивізму експертних оцінок при розрахунку інтегральних показників ефективності інновацій, зокрема, EROI та SROI.

Наведені зауваження та побажання жодним чином не знижують наукову й практичну цінність отриманих у дисертаційній роботі результатів і можуть бути предметом наукової дискусії під час її захисту.

Загальний висновок.

Дисертація Чміля Євгенія Леонідовича на тему: «Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства» є завершеним, цілісним і самостійно виконаним науковим дослідженням. Робота відзначається достатньо високим теоретико-методологічним рівнем, містить положення наукової новизни та має практичне значення. Основні положення та отримані результати дисертації достатньо повно висвітлені в опублікованих наукових працях здобувача.

З огляду на актуальність теми, наукову новизну, практичну цінність результатів дослідження та відповідність дисертації Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, здобувач Чміль Євгеній Леонідович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних систем
в управлінні та обліку
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Сергій ЛЕГЕНЧУК

Сергій Легенчук Сергій
засвідчує:
проректор з ІНП та ІН
Житомирської політехніки

